

"Leasing", "Factoring", "Forfaiting" ve Karşılıklı Ticaret

İlker PARASIZ
Prof. Dr.
Uludağ Üni. İİBF BURSA

"Leasing" endüstriyel ekipman, araçlar ve yatırım mallarının (makinalar, teknik tesisat, taşıtlar v.s.) üreticiler ya da kelimenin daha dar anlamıyla (finansal "leasing" de), ana şirket olarak hareket eden özel "leasing" firmaları tarafından (genellikle daha uzun sürelerle) kiralanmasıdır. "Leasing", yatırım etkinliğinin (kapital harcamasının) orta ve uzun vadeli finansmanına izin verir ve likiditenin korunmasına yardımcı olur.

"Factoring", "factor" ya da "factoring" firmasının (çok kez bankanın kolu) müşterilerinin ticaret borçlarını satın aldığı ve bunları kendi namına topladığı bir tür satış finansmanıdır. Satın alınan alacaklar, satınalma fiyatı borçların asıl değerlerinin belirli bir yüzdesi (çok kez yaklaşık %80) olmak ve bir kez borç tahsil edildikten sonra kalan bölümün müşteriye bir hizmet ücret çıkarıldıktan sonra geri ödenmek üzere 30 - 180 gün içindir. "Factor" tarafından ödenen satınalma fiyatı, müşteriye, kredinin kullanımına bağlı olarak üzerine finansman ücreti eklenen bir "factor" ücreti çıkarılarak müşteriye borçlandırılır.

"Forfaiting" bir uluslararası ticaret etkinliği ile ilgili orta vadeli işme yazılı senetlerin ya da poliçelerin kırdırılması işidir. Normal olarak son ödeme süresi beş yıla varan bir seri senet ya da poliçe vardır. Geri ödemeler altı aylıktır ve kırdırma sabit bir oranda yapılır. Aslında işlem orta vadeli ihracat "factoring" idir; şu farkla ki "factoring" bazen, eğer dışalımçı ödemeyi yerine getiremezse sorumluluğu devam eden dışsattımcıya "factor" un rücu hakkı temelinde yapılır, buna karşın "forfaiting" rücu hakkı olmaksızın yapılır. Dolayısıyla "ferfaiting" işinin çoğu ithalatçının ödemesini güvenceye alan bir banka ya da devlet ticaret acentasınınca bir "aval" aracılığıyla garanti edilen işlemlerle yapılır. Söz konusu mallar genellikle ödemenin yıllar boyunca yapıldığı yatırım mallarıdır.

LEASING, FACTORING, FORFAITING AND COUNTERTRADE

Leasing is the renting out (usually for longer terms) of industrial equipments, facilities and capital goods (machines, technical installations, vehicles, etc) by the manufacturer or-in the case of leasing in the narrower sense of the word (financial leasing) by special leasing companies acting as principal. Leasing affords medium-to long-term financing of investment (capital spending) activity and helps to preserve liquidity.

Factoring is a form of sales financing which the factor or factoring company (often the subsidiary of a bank) purchases the trade debts of its clients and collects them on its own behalf. The claims purchased are usually for 30-180 days with the purchase price being a certain percentage (often about %80) of the face value of the debts, with the balance remaining returned to the client after deduction of a service charge once the debt is collected. The purchase price paid by the factor is credited to the client after deduction of the factor fee, to which are added the financing fees depending on the utilisation of the credit.

Forfaiting is the business of discounting medium-term promissory notes or drafts related to an international trade transaction. Normally there is a series of notes or drafts with the final maturity up to five years. Repayments are semi-annual and discounting is at a fixed rate. Effectively the business is medium-term export factoring with the difference that factoring is sometimes done on the basis that factor has recourse to the exporter, who therefore remains liable if the importer fails to pay, while forfaiting is without recourse. Most forfaiting business is therefore done on transactions guaranteed by a bank or state-trading agency usually through an aval, ensuring that the importer pays. The goods involved are usually capital goods, where payment is made over several years. Countre-trade is an arrangement where the exporter agrees to accept part-payment in goods from the buyer's country in lieu of cash. He will be involved in disposing of the goods himself or via a firm specialised in barter trading and he will also have to obtain exchange control permission, since normally central banks specify that the payments for exports shall be made in convertible currency.

1. "LEASING"

1.1. Giriş

Ünlü İngiliz İktisatçısı Adam Smith'in sermaye birikiminin kaynağının üretim araçlarının mülkiyetinin olmayıp işletilmesinin olduğu tezi "Leasing" in temelini oluşturmaktadır. "Leasing" işletmelerinin 1950'li yıllarda ABD'de gelişmeye başladığını görüyoruz. 1950'li yıllara kadar yalnızca büyük firmaların taşıma araçlarıyla sınırlı olan kiralama işlemleri, V.S. Leasing

şirketinin hertürlü makina ve teçhizatın kiralamasını yapmaya başlamasıyla hızla gelişme göstermeye başlamıştır. "Leasing" 1960'larda başta İngiltere olmak üzere Avrupa Ekonomik Topluluğu ülkelerinde gerçekleşmişti. "Leasing" piyasası 1963'lerde Japonya'da kurulmuş ve Japon ihracatına önemli katkılarda bulunmuştur.

1973 sonunda ortaya çıkan petrol krizinin gelişmekte olan ülkelerin dış finansman olanaklarını kısıtlaması, bu ülkelerde orta ve küçük ölçekli firmaların finansmanında, bu ülkelere teknoloji ve yabancı sermaye girişlerinde "leasing" önemli rol oynamaya başlamıştır.

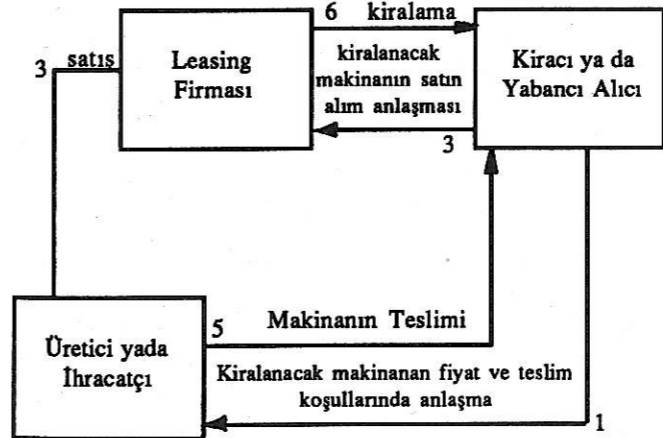
Öte yandan 1970'li yılların başlarında Dünya Bankası Uluslararası Finans Kurumu (IFC) aracılığıyla gelişmekte olan 15 ülkenin talepleri doğrultusunda bu ülkelere "leasing" konusunda yardımcı olmaya başlamıştır (Bu 15 ülke arasında Türkiye de vardır).

"Leasing" kelime olarak kiralama anlamına gelmektedir. "Leasing" bir kiralama şirketinin (Leasor) kiracı konumundaki şirketin (Lessee) gereksinimlerine uygun bir menkul ya da gayrimenkul değeri satın alıp bunu belli bir süre için bu şirketin kullanımına tahsis etmesidir.

Kiralayan şirketler çeşitli varlıkların kiralanmasına aracılık eden uzmanlaşmış mali kuruluşlar olabileceği gibi, bir tek mal üzerinde yoğunlaşan ve genellikle de üretici firmanın uzantısı olarak faaliyet gösteren kuruluşlar da olabilir. "Leasing" işlemine konu teşkil eden mallar maddi olabileceği gibi, patent, lisans, marka gibi hakların kullanılmasında olduğu gibi maddi olmayan nitelikte de olabilir.

1.2. "Leasing" İşleminin Yapılışı

Kiracının, kiralanmış varlığın ekonomik ömrünün büyük bir kısmını ya da tamamını kullanma yetkisine sahip olduğu ve mülkiyet dışındaki tüm riskleri ve yararları üstlendiği finansal kiralama genelikle bir "leasing" şirketi aracılığıyla yapılır. Fi-

Şekil 1.

nansal kiralama şu aşamaları içermektedir:

-Kiralanan teçhizat kiracı tarafından seçilir, fiyat ve teslim koşulları için üretici ya da ihracatçıyla anlaşma yapılır.

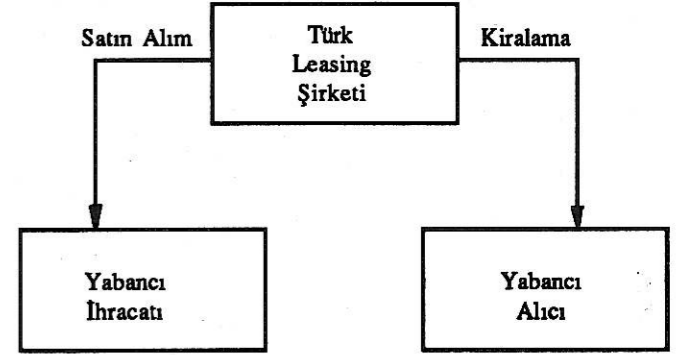
-Daha sonra kiracı bir "leasing" şirketiyle teçhizatın satın alınarak kendisine kiralanması için anlaşma yapar.

Bir firmanın ya da ihracatın finansmanına yönelik "leasing" işlemi Şekil 1'de görüldüğü gibi üretici ya da ihracatçı, kiracı ya da ithalatçı ve "leasing" firması arasında üçlü bir ilişkinin ortaya çıkmasına olanak vermektedir.

"Leasing" firmasının finansmanını şirketin bağlı olduğu bir kredi kuruluşu ya da bir banka sağlayabilir. "Leasing" firmaları uluslararası sermaye piyasalarından da ödünç alabilir.

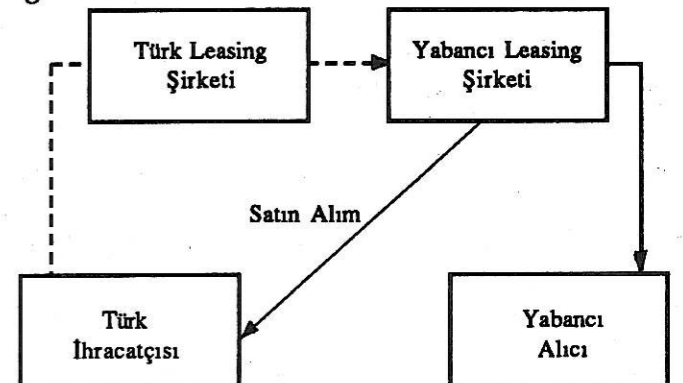
"Leasing" firmaları ilgili ülkenin hukuksal ve özel normlarından kaçınmak için alıcı ülkede ya da bir üçüncü ülkede şube açabilir. "Leasing" firmaları bazı vergi avantajlarından yararlanmak için de vergi cenneti olarak bilinen yerlerde ya da serbest bölgelerde kiralama işlemlerine girişebilirler.

Şekil 2'de bir "Leasing" şirketinin yabancı bir firmadan teçhizat satın alıp bir üçüncü ülkeye mensup şirkete kiralaması gösterilmiştir. Bu durum örneğin Türk ihracatını kolaylaştırmak için yapılmaktadır.

Şekil 2.

Bir "Leasing" şirketi "leasing" işlemini yabancı firmalara aktarabilir. Bu durum Şekil 3'de görülmektedir.

Şekil 3.